

Hodnocení kognitivní zátěže v extrémním prostředí

Diplomová práce

Bc. Marek Sokol

vedoucí: Mgr. Ksenia Sedova, Ph.D.

konzultant: Ing. et Ing. Jan Hejda, Ph.D.

Fakulta biomedicínského inženýrství
ČVUT v Praze

2023

Kognitivní zátěž

Definice kognitivní zátěže (CL) se v jednotlivých oborech mohou lišit.

- Využitá kapacita pracovní paměti
- Hodnocení kognitivní zátěže

Obrázek: Vztah CL s výkonností¹

Definice (Chen et al., 2016)

Proměnná, jež určuje míru požadavků kladených úkolem na dostupné mentální zdroje.

¹HP Labs: Cognitive Load (2021). *What is mental effort and why does it matter?* Accessed: 2023-14-05.

Dopad na životně důležité scénáře (Lagomarsino, 2022)

Lékařské pohotovosti ve vesmíru (Russomano, 2023)

Zásadní vliv na bezpečnost pacientů (Sexton, 2022)

VR terapie s využitím biofeedbacku (Oswald, 2022)

Relevance hodnocení kognitivní zátěže

„Hodnocení a snižování kognitivní zátěže by mělo být prioritou oboru strojového učení ve zdravotnictví.¹“

- Využití tradičních metod v extrémním prostředí je nepraktické až neproveditelné
- Kritické pro zajištění bezpečnosti a úspěchu během životně důležitých scénářů
- Možnost využití hodnocení biologických signálů

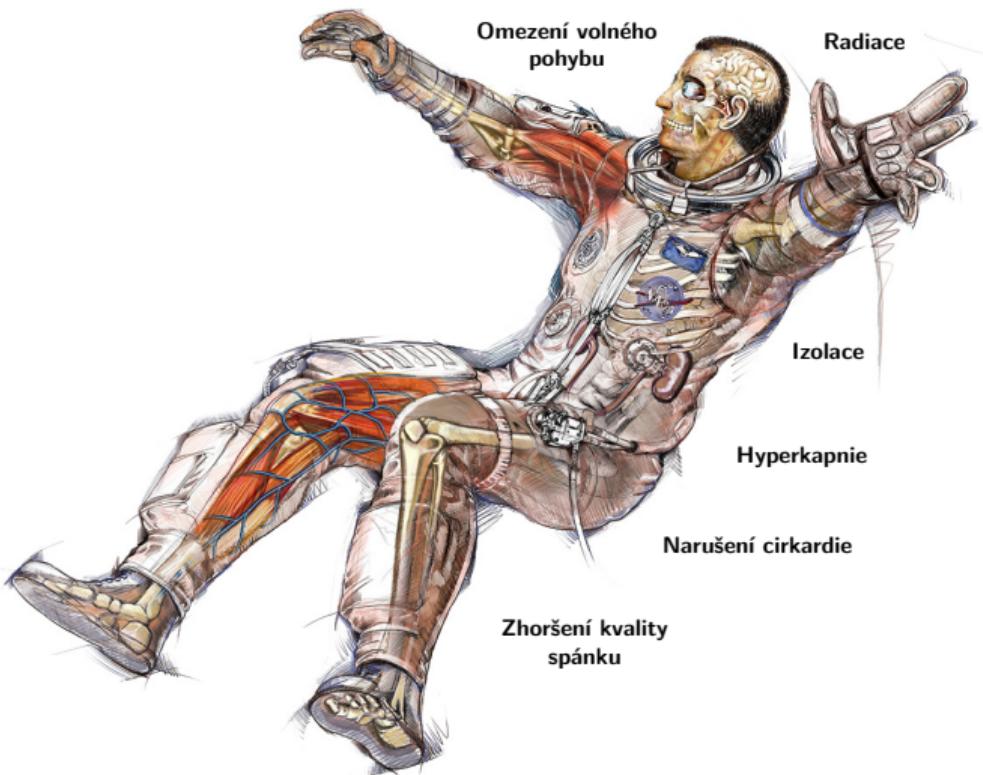
---

¹D. E. Ehrmann et al. (2022). „Evaluating and reducing cognitive load should be a priority for machine learning in healthcare“. In: *Nature Medicine* 28.7. Accessed: 2023-13-05, s. 1331–1333.

Dosavadní přístupy

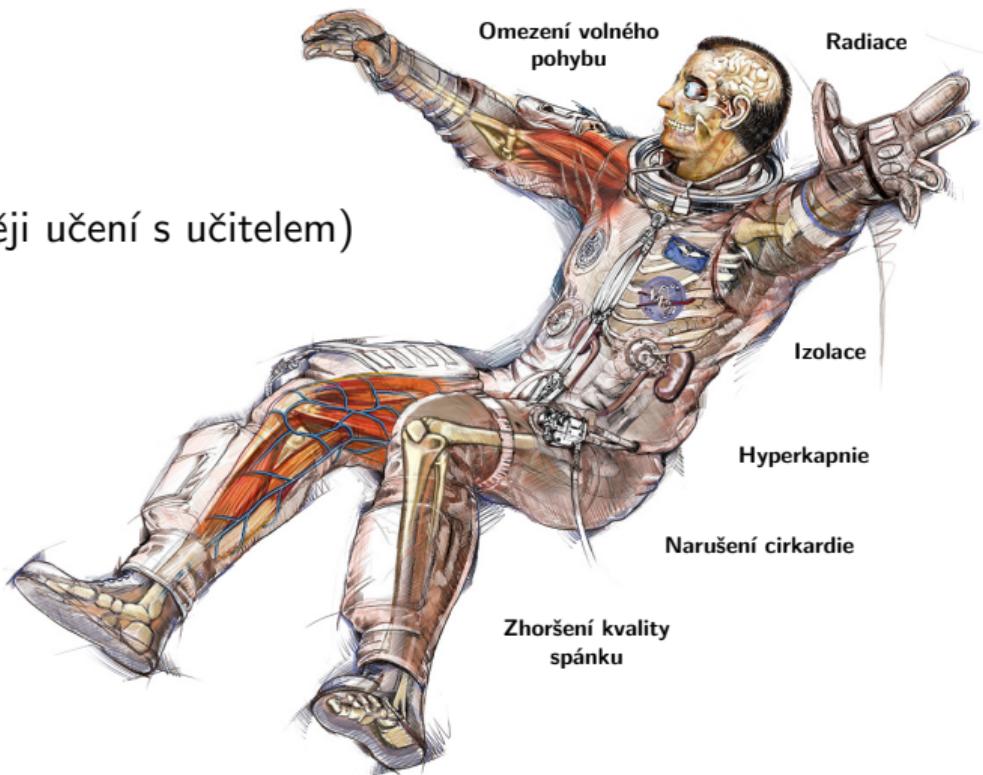
- Dotazníkové metody nebo behaviorální analýza

Dosavadní přístupy

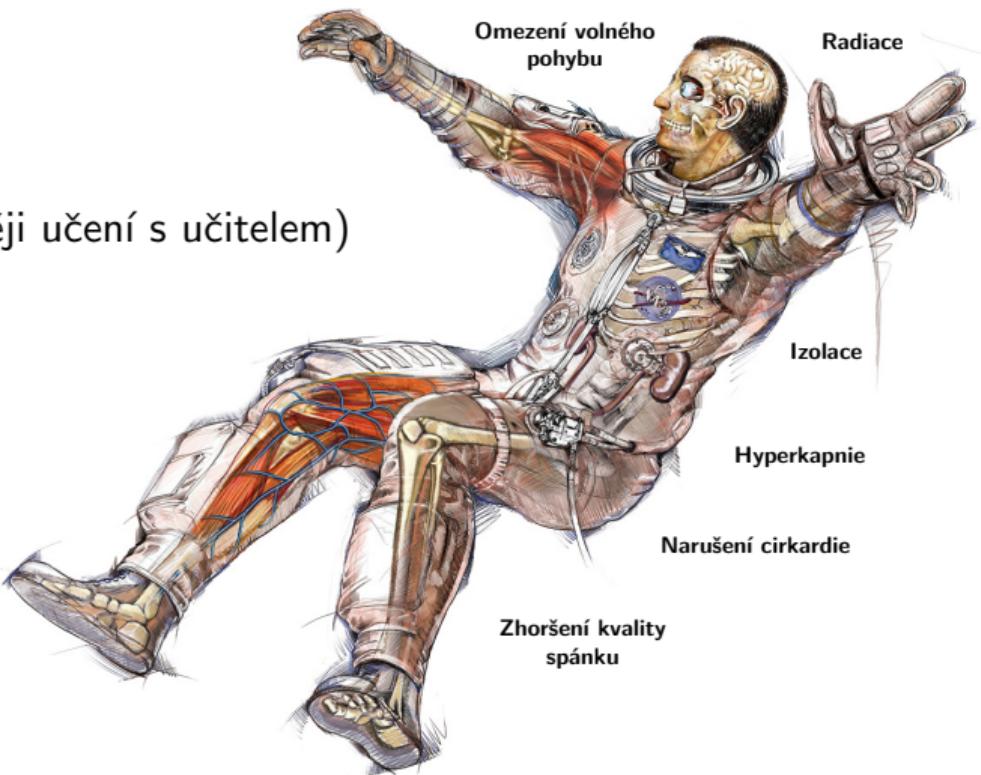
- Dotazníkové metody nebo behaviorální analýza
- „Data-driven“ přístupy (nejčastěji učení s učitelem)
  - nejasná interpretace
  - generalizace v ICE
  - dlouhé časové úseky

Dosavadní přístupy

- Dotazníkové metody nebo behaviorální analýza
- „Data-driven“ přístupy (nejčastěji učení s učitelem)
  - nejasná interpretace
  - generalizace v ICE
  - dlouhé časové úseky
- Metody hlubokého učení
  - množství parametrů
  - nezohledňuje kauzalitu
  - nejasnost určujících faktorů

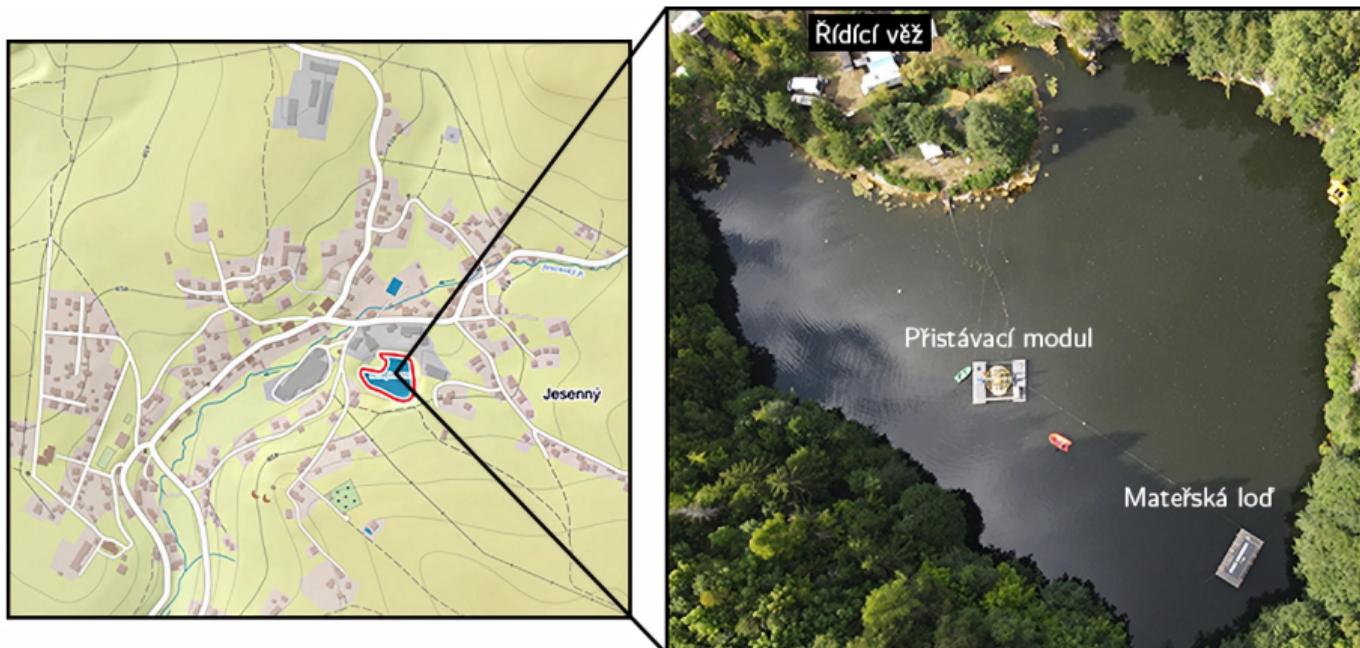
Cíle práce

---

1. Analýza dat získaných v průběhu analogové mise s využitím časových, frekvenčních a nelineárních parametrů se srovnáním mezi posádky
2. Vyhodnocení vlivu úloh navozujících zvýšenou kognitivní zátěž se srovnáním mezi mateřskou lodí a přistávacím modulem
3. Návrh a realizace metod pro hodnocení kognitivní zátěže

Experimentální část práce

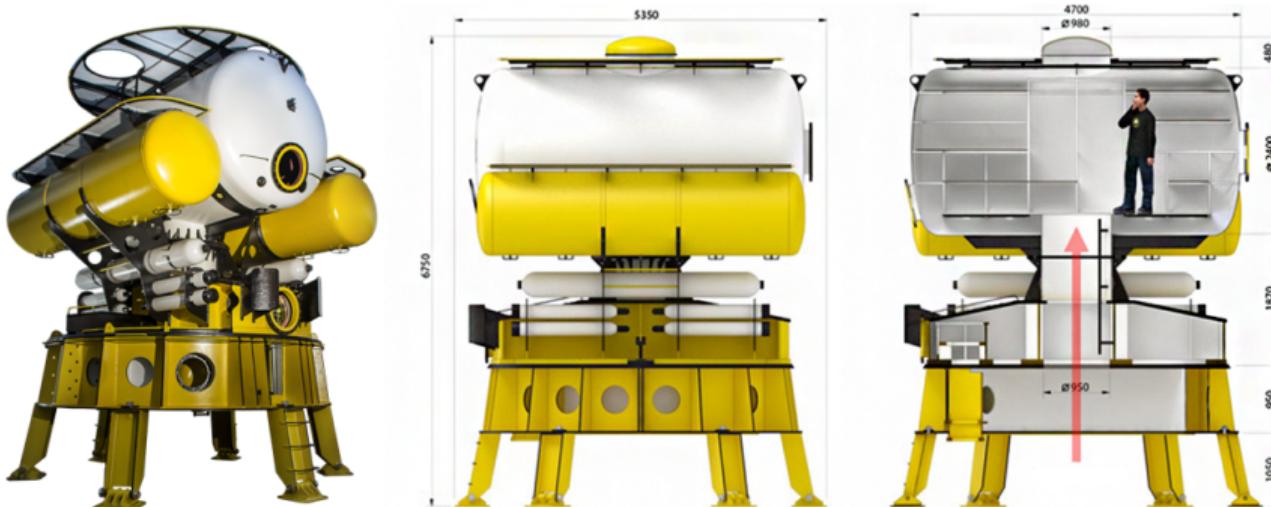

Obrázek: Detail a lokalita lomu v obci Jesenný (zdroj mapového podkladu: Mapy.cz)

Analogová vesmírná mise DIANA

- Simulace přistání na Měsící
- Podvodní laboratoř H03 DeepLab

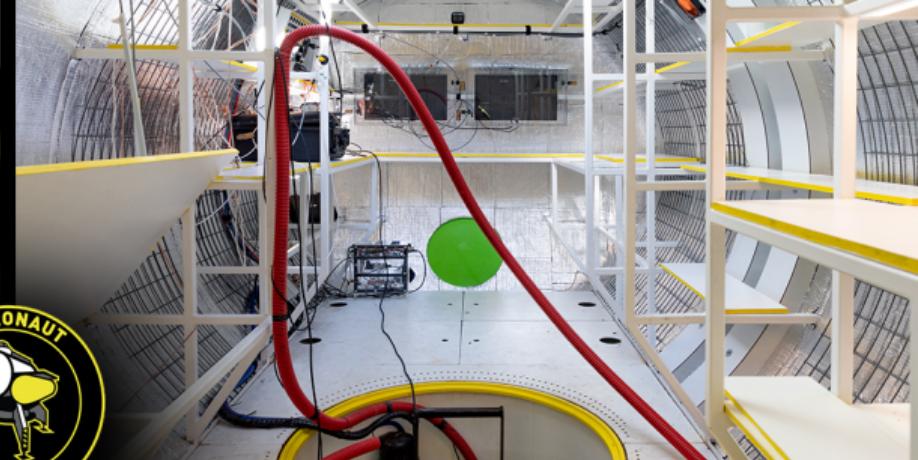
Obrázek: Hlubinná laboratoř H03 DeepLab (zdroj: Hydronaut Project a.s.)

Monitorování v řídící věži

eesa

Odbavený vnitřek habitatu

Snímek z monitorování přistávacího modulu

Noční snímek z monitorování mateřské lodi

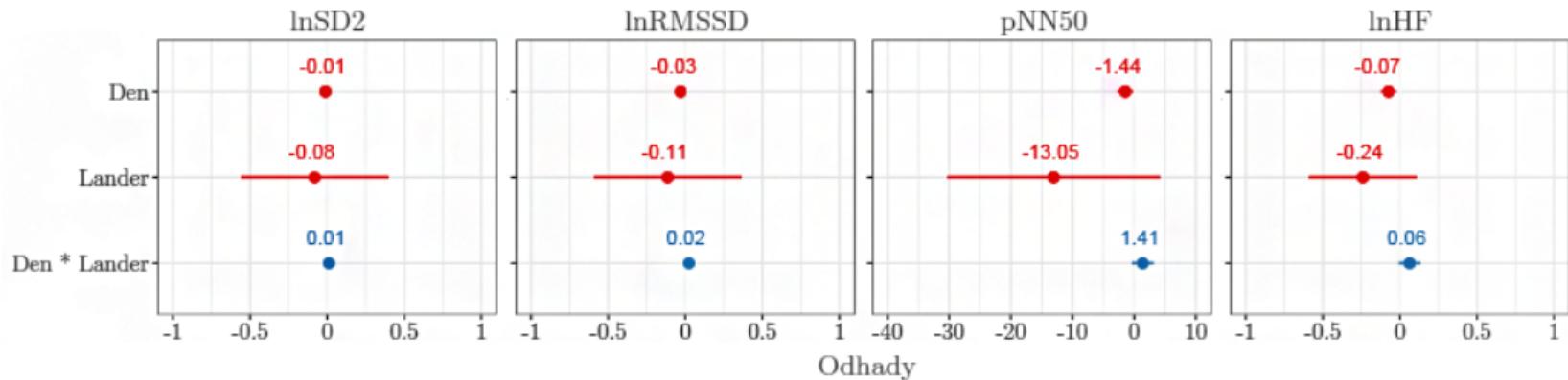
Cíle práce

---

1. Analýza dat získaných v průběhu analogové mise s využitím časových, frekvenčních a nelineárních parametrů a srovnání mezi posádkami

Analýza dat mise DIANA

- Popisné statistiky a lineární smíšené modely (LMM)
- Klesající charakter sledovaných veličin napříč misí
- Skupiny MotherShip (mateřská loď) a Lander (přistávací modul)
- Statisticky nevýznamné změny

Obrázek: Vizualizace odhadů koeficientů (fixních efektů) navržených modelů

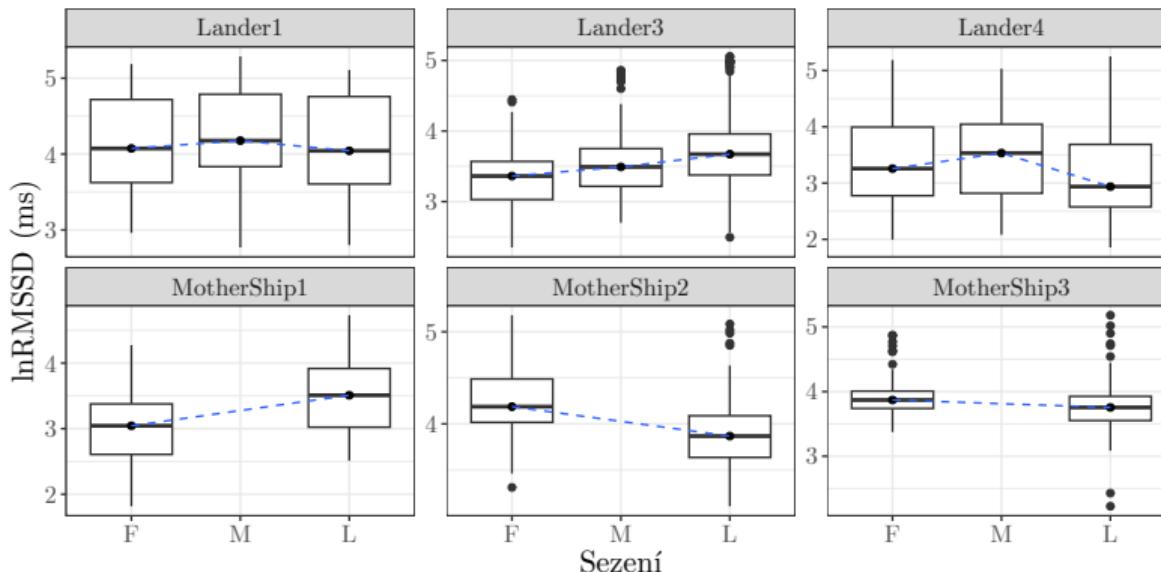
Cíle práce

---

1. Analýza dat získaných v průběhu analogové mise s využitím časových, frekvenčních a nelineárních parametrů se srovnáním mezi posádkami ✓
2. **Vyhodnocení vlivu úloh navozujících zvýšenou kognitivní zátěž se srovnáním mezi mateřskou lodí a přistávacím modulem**

Stimulace kognitivní zátěže

- Individuální HRV reakce analogových astronautů

Obrázek: Krabicové grafy pro parametr RMSSD během jednotlivých NPF sezení (vyšší hodnota = menší CL)

Cíle práce

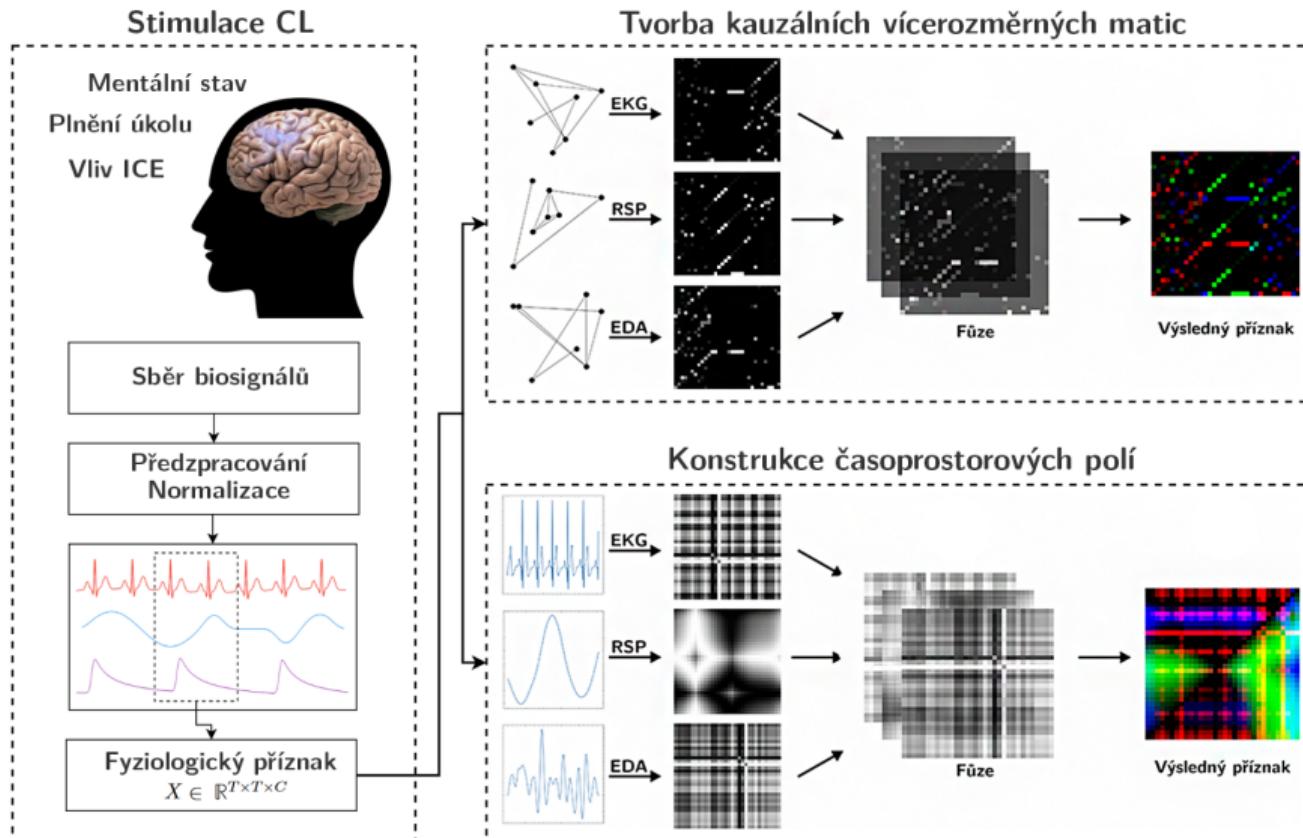
---

1. Analýza dat získaných v průběhu analogové mise s využitím časových, frekvenčních a nelineárních parametrů se srovnáním mezi posádkami ✓
2. Vyhodnocení vlivu úloh navozujících zvýšenou kognitivní zátěž se srovnáním mezi mateřskou lodí a přistávacím modulem ✓
3. **Návrh a realizace metod pro hodnocení kognitivní zátěže**

Hodnocení kognitivní zátěže

- Návrh metody pro hodnocení kognitivní zátěže
- Multimodální řešení s využitím kapsulární neuronové sítě
- Trénování a validace na populárních benchmarkovacích datasetech
- Srovnání se současným stavem

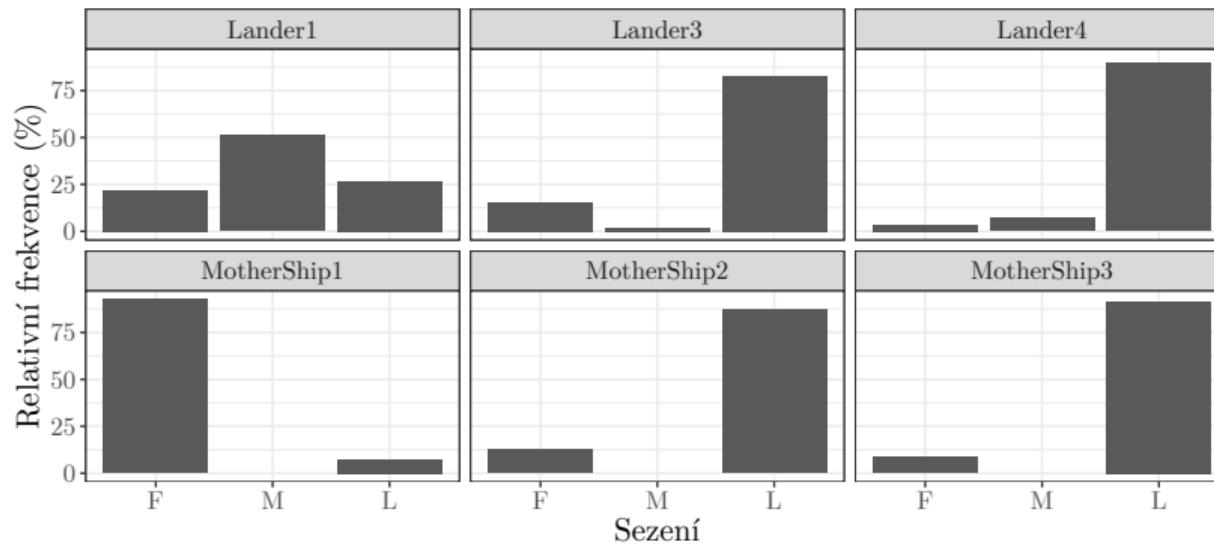
Obrázek: Schéma tvorby fyziologických příznaků

Tabulka: Výsledky srovnání s dosavadními přístupy

Autor	Dataset	Okno	Test acc.	Rok
Feradov et al.	CLAS	30s	84 %	2020
Ahmad et al.	WESAD	1s	72 %	2021
Garg et al.	WESAD	10s	84 %	2021
Rabbani et al.	WESAD	10s	87 %	2022
Zhu et al.	CLAS	30s	86 %	2022
*Quadrini et al.	WESAD	60s	91 %	2022
Chatterjee et al.	WESAD	30s	94 %	2022
Dair et al.	WESAD	10s	69 %	2023
Rashid et al.	WESAD	30s	93 %	2023
Galarraga et al.	WESAD	20s	90 %	2023
Henry et al.	WESAD	6s	81 %	2023
*Yong et al.	CLAS	5s	75 %	2023
Singh et al.	WESAD	5s	91 %	2023
Autor práce	WESAD	5s	97 %	2023
Autor práce	CLAS	5s	92 %	2023
Autor práce	WESAD	1s	95 %	2023
Autor práce	WESAD	1s	92 %	2023

Test na datech z mise

- Realizované řešení bylo otestováno na datech z vesmírné analogové mise

Obrázek: Relativní frekvence pravděpodobnosti výskytu kognitivní zátěže vyšších než 50 % pro jednotlivá sezení využitím modelu WESAD-5s

Cíle práce

---

1. Analýza dat získaných v průběhu analogové mise s využitím časových, frekvenčních a nelineárních parametrů se srovnáním mezi posádkami ✓
2. Vyhodnocení vlivu úloh navozujících zvýšenou kognitivní zátěž se srovnáním mezi mateřskou lodí a přistávacím modulem ✓
3. Návrh a realizace metod pro hodnocení kognitivní zátěže ✓

Souhrn práce

- Zpracování a analýza dat získaných v průběhu analogové vesmírné mise
  - Vyhodnocení vlivu úloh navozujících zvýšenou kognitivní zátěž na sledované veličiny
  - Srovnání výsledků na úrovni posádky mateřské lodi a přistávacího modelu
  - Návrh a realizace multimodálního řešení pro hodnocení kognitivní zátěže
-

Dostupné online: github.com/sokolmarek/masters-thesis

Rád bych poděkoval společnosti Hydronaut a.s. a Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci za možnost participace na takto mimořádném projektu.

Filozofická
fakulta
Univerzita Palackého
v Olomouci

Otázky oponenta

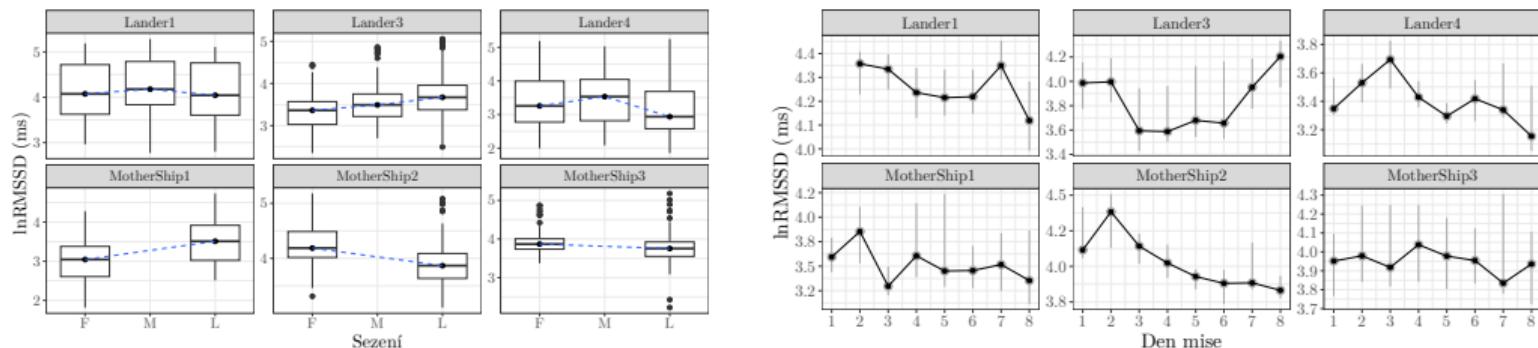
Otázka #1

V práci uvádíte, že většinu dat jste zpracoval ex post. Tedy například popis mise DIANA není Vámi zvolenou metodou, ale souhrnem projektu realizovaného jinými pracovníky z Univerzity Palackého. Vyjádřete se takto k seznamu metod a výsledků, které z nich jsou skutečně Vaším dílem.

Otázky oponenta

Otázka #2

Uveďte, jakým způsobem jste získával data a speciálně, zda k datům měření srdečních parametrů v hyperbarickém prostředí byste ještě mohl získat přístup. Vysvětlete, zda jsou či nejsou výsledky s hyperbarickými daty dostupné a srovnatelné s odděleně zpracovanými normobarickými daty.

Obrázek: Ukázka vybraných srovnání parametru RMSSD mezi posádky mateřské lodi (MotherShip) a přistávacího modulu (Lander). Data posádek jsou srovnána konkrétně v kapitole Výsledky na stranách 82–89

Otázky oponenta

Otázka #3

Posádka při simulované misi ví, že je na zemi a ne ve vesmíru. Úroveň stresu je nižší ve srovnání se skutečnou vesmírnou misí. Šlo by toto nějak extrapolovat na skutečnou vesmírnou misi?

Grangerova kauzalita

Grangerův test kauzality je statistický test pro určení, zda je jedna časová řada užitečná pro předpověď jiné časové řady.

Definice (Vícerozměrná Grangerova kauzalita)

Nechť $X(t) \in \mathbb{R}^{d \times 1}$ pro $t = 1, \dots, T$ je d -dimenzionální vícerozměrná časová řada.

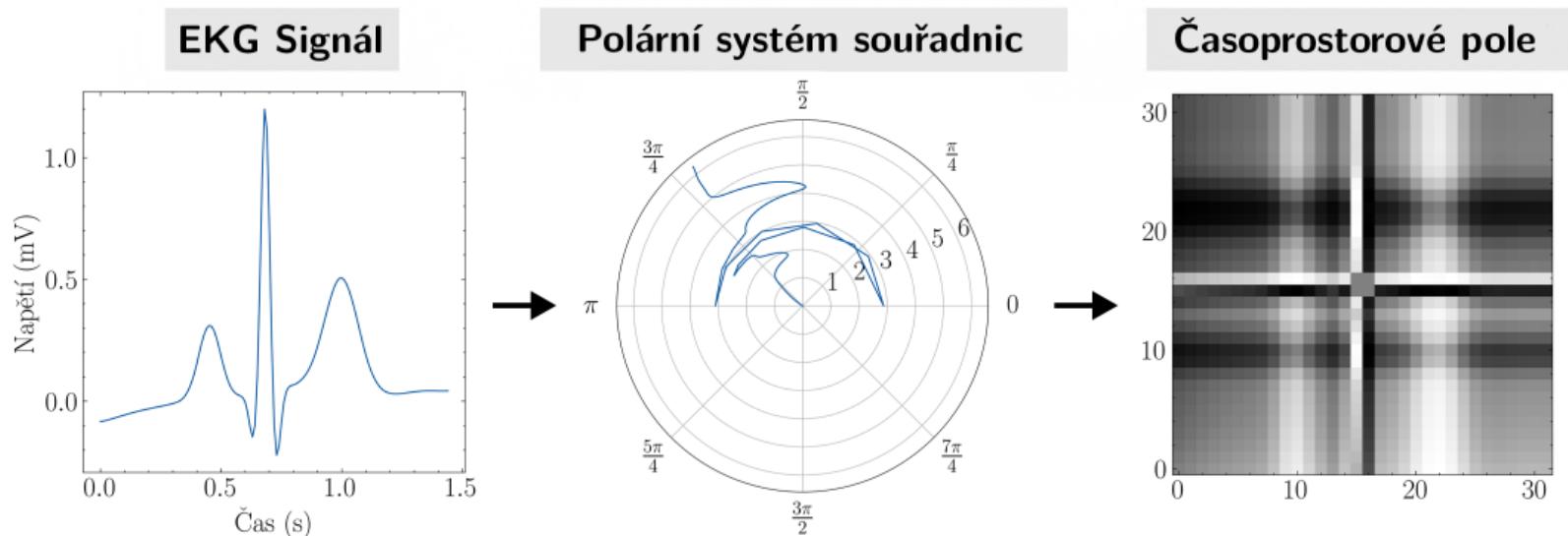
Grangerova kauzalita se provádí pomocí VAR modelu s L časovými zpožděními takto:

$$X(t) = \sum_{\tau=1}^L A_\tau X(t-\tau) + \varepsilon(t), \quad (1)$$

kde A_τ je matice pro každé τ . Časová řada X_i se nazývá Grangerovou přičinou jiné časové řady X_j , jestliže alespoň jeden z prvků $A_\tau(j, i)$ pro $\tau = 1, \dots, L$ je výrazně (statisticky významněji) větší než nula (v absolutní hodnotě).

Gramian angular fields

„Gramovo úhlové pole“ (GAF) je obraz získaný z časové řady, který představuje určitý druh temporální korelace mezi každou dvojicí hodnot z časové řady.

Obrázek: Ukázka jednotlivých kroků GAF mapování na EKG segmentu

Gramian angular fields

GAF nejdříve zahrnuje normalizaci na interval $[-1; 1]$. Poté jsou data převedeny do polárních souřadnic výpočtem úhlové složky ϕ_i a radiální složky r_i pro každý vzorek $\tilde{x}_t$:

$$\begin{cases} \phi_i = \arccos(\tilde{x}_t), & -1 \leq \tilde{x}_t \leq 1, \tilde{x}_t \in \tilde{X}^i \\ r_i = \frac{t}{N}, & t \in N \end{cases} \quad (2)$$

kde t je čas vzorku a N je konstantní faktor pro regulaci rozpětí polárního souřadného systému. Identifikace temporální korelace v rámci různých časových intervalů je dosaženo s ohledem na trigonometrický rozdíl mezi jednotlivými body. Časoprostorový vzor je pak definován následující $T \times T$ maticí, která je kvazi-Gramovou maticí:

$$GADF = \begin{bmatrix} \sin(\phi_1 - \phi_1) & \sin(\phi_1 - \phi_2) & \cdots & \sin(\phi_1 - \phi_n) \\ \sin(\phi_2 - \phi_1) & \sin(\phi_2 - \phi_2) & \cdots & \sin(\phi_2 - \phi_n) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \sin(\phi_n - \phi_1) & \sin(\phi_n - \phi_2) & \cdots & \sin(\phi_n - \phi_n) \end{bmatrix} \quad (3)$$

Teorie kopulí

Kopule C je vícerozměrnou kumulativní distribuční funkcí, jež popisuje závislost mezi jednotlivými marginálními distribucemi a poskytuje způsob, jak modelovat právě společnou distribuci náhodných veličin bez specifikace samotných distribucí těchto veličin. Základem teorie kopulí je Sklarův teorém, který říká, že jakákoli více-dimenzionální distribuce může být zapsána jako kopule aplikovaná na její marginální distribuce:

Věta (Sklarova věta)

Nechť F je vícerozměrná distribuční funkce s marginálními distribucemi $F_1, F_2, \dots, F_n$. Pak existuje kopule C taková, že:

$$F(x_1, x_2, \dots, x_n) = C(F_1(x_1), F_2(x_2), \dots, F_n(x_n)) \quad (4)$$

Kopule C je jednoznačná, pokud marginální distribuce $F_1, F_2, \dots, F_n$ jsou spojité.

Grangerova kauzalita ve smyslu teorie kopulí

Pro shrnutí vychází tento model z následujících kroků:

1. Nalezení empirického marginálního rozdělení pro fyziologickou událost $\hat{F}_i$.
2. Mapování pozorování do kopula prostoru: $\hat{f}_i(x_t^i) = \hat{\mu}_i + \hat{\sigma}_i \cdot \Phi^{-1}(\hat{F}_i(x_t^i))$.
3. Nalezení Grangerovy kauzality v rámci $\hat{f}_i(x_t^i)$.

přičemž je dále brán v potaz Winsorizovaný¹ odhad použité distribuční funkce, aby se zabránilo velkým číslům $\Phi^{-1}(0^+)$ ² a $\Phi^{-1}(1^-)$:

$$\tilde{F}_j = \begin{cases} \delta_n, & \text{if } \hat{F}(x^j) < \delta_n \\ \hat{F}(x^j) & \text{if } \delta_n \leq \hat{F}(x^j) < 1 - \delta_n \\ (1 - \delta_n) & \text{if } \hat{F}(x^j) > 1 - \delta_n. \end{cases} \quad (5)$$

---

¹Winsorizace je transformace statistických dat omezením extrémních hodnot, aby se snížil vliv případných odlehlych hodnot

² Φ^{-1} je inverzní kumulativní distribuční funkce standardního normálního rozdělení.

Lasso regularizace

Lasso (Least Absolute Shrinkage and Selection Operator) je široce používaná technika lineární regrese pro výběr a regularizaci proměnných využitím ℓ_1 penalizačního členu.

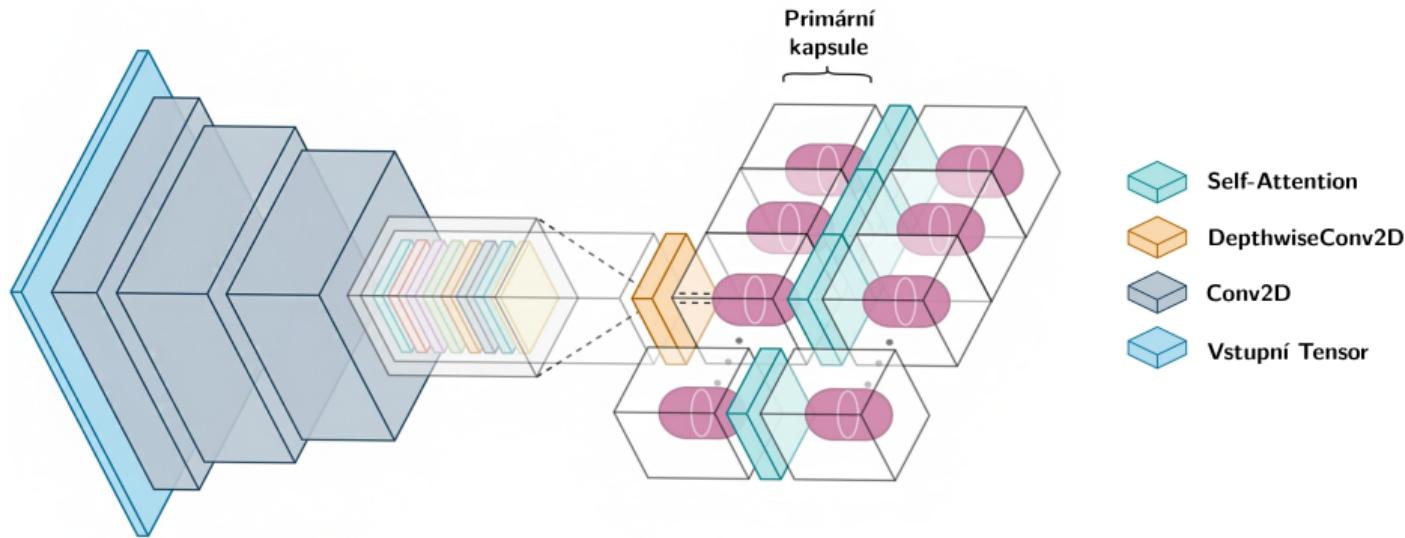
Definice (LASSO)

Nechť vybraná fyziologická událost $X^i = \{x_t^i : t = 0, \dots, T\}$, poté lze získat koeficienty následovně:

$$\hat{\beta}_i(\lambda) = \arg \min_{\beta_i} \left(\sum_{t=1}^T \|x_i^t - X_{t,L}^{Lag} \beta_i\|^2 + \lambda \|\beta_i\|_1 \right), \quad (6)$$

kde $X_{t,L}^{Lag}$ reprezentuje spojený vektor všech zpožděných pozorování se zpožděním L až do času t a λ je penalizační parametr určující míru regularizace koeficientů. X_i je příčinou X_j , pokud je alespoň jedna hodnota v B nenulová na základě statisticky významných testů.

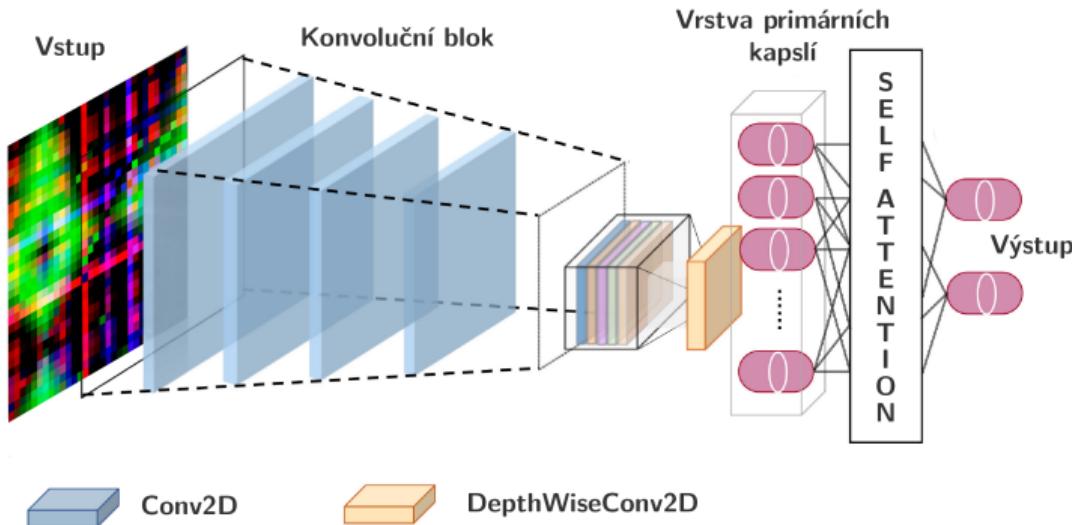
Kapsulární neuronová síť

Obrázek: Schematické znázornění architektury sítě *Efficient-CapsNet* (Upraveno a převzato z¹)

¹V. Mazzia et al. (čvc. 2021). „Efficient-CapsNet: capsule network with self-attention routing“. In: *Scientific Reports* 11.11, s. 14634.

Kapsulární neuronová síť

Obrázek: Schéma navrženého modelu kapsulární neuronové sítě postavené na architektuře Efficient-CapsNet¹. Každá konvoluční vrstva je v navrženém řešení navíc následována vrstvami: BatchNormalization, MaxPool2D a Dropout (schéma adaptováno podle Wang et al.²)

¹V. Mazzia et al. (čvc. 2021). „Efficient-CapsNet: capsule network with self-attention routing“. In: *Scientific Reports* 11.11, s. 14634.

²H. Wang et al. (pros. 2021). „Application of deep learning upon spinal radiographs to predict progression in adolescent idiopathic scoliosis at first clinic visit“. In: *eClinicalMedicine* 42.